

O osobie powiedziano już i napisano bardzo wiele. Bez tego pojęcia nie sposób współcześnie wyobrazić sobie myślenia – i to nie tylko filozoficznego czy prawniczego, lecz również pedagogicznego. Mimo sporów o to, czym (albo raczej: kim) jest właściwie osoba, panuje powszechna zgoda, że wspieranie wszechstronnego rozwoju osobowego należy do priorytetowych zadań wychowania. Kwestia, co to konkretnie oznacza, stanowi przedmiot badań teorii pedagogii osoby. Jej właśnie została poświęcona tematyczna część trafiającego do rąk czytelników drugiego w tym roku numeru „Forum Pedagogicznego”. Znalazły się w nim referaty wygłoszone podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej, która odbyła się na Wydziale Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie w dniu 6 czerwca 2015 roku. Tytuł tej części jest wiernym powtórzeniem tematu konferencji, który brzmiał: „Pedagogia osoby – nowe wyzwania”. Sześciu autorów – każdy z innej perspektywy – stara się odpowiedzieć na pytanie: jakie nowe wyzwania stają aktualnie przed wychowaniem personalistycznym?

Jako pierwszy zabiera głos inicjator i główny organizator czerwcowego spotkania naukowego – Witold Starnawski. W artykule pt. *Pedagogia osoby: uwarunkowania, trudności, wyzwania* wyjaśnia on sens tytułowego wyrażenia „pedagogia osoby”, rozpatrując każdy z zawartych w nim terminów napierw osobno, a następnie w złożeniu. Kluczowy jest oczywiście termin „osoba”, który zdaniem W. Starnawskiego bywa niewłaściwie, a niekiedy nawet mylnie interpretowany. Tymczasem od jego prawidłowego ujęcia zależy jakość teorii i praktyki pedagogicznej.

W drugim artykule tej części Jarosław Horowski proponuje, żeby poszukiwanie nowych wyzwań rozpocząć od przypomnienia zapoznanych wymiarów osoby. Wymienia trzy: cielesność, przygodność i przebaczenie. Jego zdaniem są to obszary tematyczne, które w przeszłości były dość szeroko dyskutowane (choćby w ramach wywodzącego się od Tomasza z Akwinu nurtu myślenia o człowieku i jego wychowaniu), obecnie jednak znikły prawie zupełnie z listy problemów pedagogicznych. Postulat ponownego wydobywania ich na światło dzienne wcale nie wynika z decyzji o powrocie do nieaktualnych dyskusji, lecz z chęci poszukiwania odpowiedzi na żywe dylematy współczesnego życia i wychowania.

Następny tekst wyszedł spod pióra Mariusza Sztaby, który z niezwykłą przenikliwością i precyzją analizuje termin „duchowość”, konfrontując go ze zjawiskiem życia duchowego. Zdaniem autora duchowość mylnie ogranicza się do religijności, a nawet tylko „kościelności”, to znaczy brania udziału w kulcie religijnym. Tymczasem zjawisko to obejmuje wiele innych przejawów życia duchowego

człowieka. Podstawę teoretyczną analiz przedstawionych przez M. Sztabę wyznacza filozofia bytu rozwijana przez Polską Szkołę Filozofii Klasycznej z Lublina.

Czwartą propozycję obszaru, w którym możliwe jest poszukiwanie nowych wyzwań dla pedagogii osoby, zawiera tekst Katarzyny Szymali pt. *Działanie człowieka jako kategoria różnicująca i jej implikacje dla pedagogii osoby*. Autorka proponuje, żeby specyficzny rodzaj ludzkiego działania, który został opisany i wyjaśniony w dziele Karola Wojtyły *Osoba i czyn*, uczynić główną kategorią pedagogiczną. Jej zdaniem konsensus w tej sprawie, z jednej strony, uchroni edukację przed zagrażającym jej monopolem myślenia ekonomicznego, technologicznego i eugenicznego, z drugiej natomiast, pozwoli zachować własny sens, którym jest – co brzmi nieco paradoksalnie – ucłowieczenie człowieka.

Na całkowicie inne źródło nowych wyzwań dla pedagogii osoby zwraca uwagę Katarzyna Uzar-Szcześniak w artykule pt. *Personalistyczna perspektywa starości i jej implikacje dla pedagogii osoby*. Celem jej dociekań jest wysondowanie możliwości zbudowania geragogiki opartej na personalistycznej interpretacji starości.

W ostatnim artykule części tematycznej Jolanta Konkowska przybliżyła temat *Osoba w ujęciu Gabriela Marcela jako źródło inspiracji wychowawczych*. Mimo że jej rozważania ograniczają się do charakterystyki jednego autora i jego koncepcji filozoficznej, to jednak również z tego tekstu da się wysnuć wiele cennych wskazań, pomocnych w zdiagnozowaniu nowych wyzwań w obszarze pedagogii osoby.

W dziale *Artykuły i rozprawy* umieszczono dwa teksty, które – co prawda – pochodzą również ze wspomnianej powyżej konferencji, jednak ze względu na swoistość tematyczną wymagały odrębnego umiejscowienia. Oba obrazują antynomiczne oblicza edukacji i wychowania młodego człowieka – strategię relacji *versus* strategię dystansu.

W pierwszym z nich (*W poszukiwaniu metody pracy nauczyciela*) Lucyna Dziaczkowska koncentruje się na aspekcie osobowotwórczym pracy nauczyciela w relacji nauczający – uczący się. Zwraca również uwagę na nauczyciela jako wychowawcę samego siebie oraz na znaczenie jego zaangażowania w podejmowane aktywności dla zwiększenia efektywności działań dydaktycznych i wychowawczych. Tekst ma wyjątkowe walory erudycyjne, a poprowadzona argumentacja trafnie prowadzi do wniosku, że: „troska nauczyciela o nadawanie każdemu czynowi wartości dobra (dobra ucznia na pierwszym miejscu, ale też dobra własnego, a także dobra ich wzajemnych relacji oraz relacji z innymi podmiotami zaangażowanymi w proces wychowania osoby ucznia) to główna droga – najbardziej pożądana metoda pracy nauczyciela”.

Z kolei Jerzy Król analizuje szwedzki system wychowawczo-edukacyjny pod kątem wartości, jakie są w nim obecne. Wskazuje na pragmatyczność jako istotny cel procesu kształcenia (nabycie określonych sprawności i umiejętności, istotnych z punktu widzenia zatrudnienia) przy niemal całkowitym zminimalizowaniu przekazu na temat wartości moralnych i religijnych. W szkole, pomyślanej i skonstruowanej jako przestrzeń nieuwarunkowana żadną tradycją etyczną, rodzina i jej

wpływ bywają nawet postrzegane jako antywartość. Autor krytycznie ocenia także konsekwencje prymatu indywidualizacji w kształceniu i wychowywaniu dzieci.

Obchodzoną w bieżącym roku rocznicę urodzin świętego Jana Bosko (1815-1888), włoskiego księdza i wychowawcy młodzieży, postanowiliśmy podkreślić, umieszczając w dziale *Kronika* referaty wygłoszone podczas ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. „200-lecie urodzin św. Jana Bosko: salezianie wobec współczesnych wyzwań”. Konferencja ta odbyła się 21 kwietnia 2015 roku na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jej organizatorami były: Wydział Nauk Pedagogicznych UKSW, Wydział Teologiczny UKSW i Towarzystwo Salezjańskie.

W artykule wprowadzającym Stanisław Chrobak wyjaśnia, czym jest jubileusz i co to znaczy świętować. Następnie zastanawia się, na czym powinno polegać obchodzenie rocznicy urodzin Jana Bosko. W konkluzji stwierdza, że rocznica ta daje okazję do ponownego odkrycia aktualności systemu prewencyjnego nie tylko przez salezjanów, lecz również wszystkich tych, którym leży na sercu dobro młodzieży.

Bogusław Śliwerski swoim artykułem *Miejsce systemu wychowania prewencyjnego według Jana Bosko we współczesnej systematyce myśli pedagogicznej* wypełnił lukę, jaka istniała do tej pory w polskiej literaturze pedagogicznej na temat sylwetki Jana Bosko i jego systemu wychowawczego. Znakomity współczesny teoretyk wychowania zdemaskował nieobecność koncepcji turyńskiego wychowawcy nie tylko w tzw. świeckiej literaturze pedagogicznej, lecz również w tzw. publikacjach kościelnych. Za szczególnie cenne w tym opracowaniu należy uznać wyeksponowanie problemów badawczych, które wymagają niezwłocznego podjęcia, jeśli chce się uprzystępnąć polskiemu odbiorcy pedagogię Jana Bosko.

W kolejnym artykule tego działu Jan Piskurewicz zrekonstruował kształtowanie się systemu prewencyjnego w okresie działalności Jana Bosko. Podstawą jego studium jest dostępna w języku polskim literatura biograficzna dotycząca turyńskiego wychowawcy młodzieży. Szczególną uwagą J. Piskurewicz poświęcił nakreśleniu kontekstu społecznego i politycznego epoki, w której żył ten święty.

Jozef Kutarńa stawia w tytule swojego artykułu retoryczne w gruncie rzeczy pytanie: czy jest potrzebna aktualizacja systemu prewencyjnego Jana Bosko? W trzech następujących po sobie tekstach autorzy ustosunkowują się do niego, snując jednocześnie refleksje na temat wyzwań stojących przed salezjanami w Europie (Tadeusz Rozmus), na Słowacji (Peter Młynarczyk) i w Polsce (Kazimierz Misiaszek). Ich rozważania dopełniają cztery kolejne teksty, zawierające krótkie migawki z zaangażowania salezjanów w różne obszary wychowawcze. Są nimi: szkoły salezjańskie (Piotr Lorek), salezjańskie duszpasterstwo młodzieży (Przemysław Kawecki), media społecznościowe (Wojciech Kułak) i w końcu działalność Salezjańskich Wspólnot Ewangelizacyjnych jako ruchu ewangelizacyjnego inspirowanego pedagogiką salezjańską (Michał Mejer).

Nieco inna tematyka została podjęta w dziale *Colloquia*, który w tym numerze „Forum Pedagogicznego” zawiera dwa teksty anglojęzyczne. W pierwszym z nich

Anna Fidelus omawia metodę tutoringu w pracy z osobami niedostosowanymi społecznie. Ukazuje kontekst historyczny wyłaniania się tej koncepcji oraz opisuje teorie, głównie psychologiczne, których wypadkową jest *tutoring*. Analizując implementację metody w procesie rehabilitacji społecznej osób niedostosowanych, obrazuje kluczowe momenty w relacji tutora i podopiecznego oraz wskazuje możliwości szerokiego zastosowania metody w różnych pedagogicznych sytuacjach.

Drugi tekst tej części poświęcony jest problematyce edukacji przedszkolnej. Dwie badaczki reprezentujące Gruzję (Ilia State University, Tbilisi) – Irine Gersamia i Natela Imedadze – zajmują się adaptacją społeczną dzieci do warunków przedszkolnych. Empirycznie weryfikują czynniki zaburzające ten proces, takie jak wysoki poziom lęku oraz trudności w relacjach z rówieśnikami, jednocześnie wskazując na znaczenie nauczyciela w przewyciężaniu trudności adaptacyjnych oraz wagę gier interakcyjnych dla łatwiejszego przebiegu procesu przystosowania się do nowych warunków. Zaprezentowane wyniki badań zachęcają do zaplanowania konkretnych rozwiązań metodycznych przez nauczycieli wychowania przedszkolnego.

Problematyka funkcjonowania i wspierania osób z niepełnosprawnością podjęta została w pierwszym z dwóch artykułów prezentowanych w dziale *Debiuty*. Ewa Oleszczak omawia zagadnienie zatytułowane *Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych w modelu zatrudnienia wspomaganego*. Zatrudnienie wspomaganie zyskuje coraz większą popularność w Polsce. Udział trenerów pracy we wprowadzaniu jednostek niepełnosprawnych do konkretnej przestrzeni zawodowej i pośredniczeniu pomiędzy nimi a pracodawcami jest możliwy dzięki inicjatywom organizacji pozarządowych. Autorka prezentuje wybrane projekty oraz opisuje podział kompetencji podmiotów biorących udział w procesie zatrudnienia wspomaganego.

Drugi tekst z tego działu to raport z badań przeprowadzonych przez Magdalenę Pieńkos. Młoda badaczka z Wydziału Nauk Pedagogicznych UKSW stara się empirycznie ustalić, jaki jest udział dziadków w wychowaniu wnuków. Analizuje w tym celu opinie zarówno osób młodych, jak i starszych.

Ostatnia część tego numeru poświęcona jest recenzjom i sprawozdaniom. Znajdziemy tu cztery recenzje publikacji naukowych. Znakomite prelude do właściwej lektury stanowi w szczególności prezentacja książki Krystyny Duraj-Nowakowej *Pisarstwo naukowe. Między rzemiosłem a sztuką*. Z kolei wśród siedmiu sprawozdań z wydarzeń naukowych uwagę czytelnika może zwrócić omówienie Międzynarodowej Konferencji Naukowej pt. „Higher Education Advances (HEAd’15)”, która odbyła się w Walencji (Hiszpania) w dniach 24-26 czerwca 2015 r.

Dariusz Stępkowski, Emilia Śmiechowska-Petrovskij